

ŠIUOLAIKINĖS MOKYMOSI PARADIGMOS

Protinės veiklos aktyvinimo prielaidos mokomajame procese

Adolfas Juodraitis

Docentas socialinių mokslų
(edukologijos) daktaras
Šiaulių universiteto
Socialinės gerovės ir negalės studijų fakultetas
P. Višinskio g. 25, LT-76285 Šiauliai
Tel. (8-41) 595 732
El. paštas: sppkatedra@cr.su.lt

Liuda Radzevičienė

Docentė socialinių mokslų
(edukologijos) daktarė
Šiaulių universiteto
Socialinės gerovės ir negalės studijų fakultetas
P. Višinskio g. 25, LT-76285 Šiauliai
Tel. (8-41) 595 732
El. paštas: sppkatedra@cr.su.lt

Individualiam ir socialiniam asmenybės funkcionavimui užtikrinti reikšminga sąlyga yra pirmiausia įvairios mokomosios informacijos kaupimas ir tikslingas bei laiku jos atgaminimas. Empirinių tyrimų konstatuota, kad tai sudėtinga veikla įvairaus psichofizinio išsivystymo lygio moksleiviams, ypač turintiems protinės raidos sutrikimų, todėl mneminės veiklos aktyvinimo būdų paieška yra aktuali problema. Straipsnyje pateikiamas eksperimentinis trijų dalyvių tyrimas, kuris parodė, kai raidos sutrikimų neturintys moksleiviai, tiek ir protinės raidos sutrikimų turintys moksleiviai susiduria su daugeliu sudėtingų problemų, jiems būna lengviau įsiminti atliktą veiksmą, taip pat gerėja ir abiejų tiriamųjų grupių veiksmo rezultato prisiminimo produktyvumas. Gautų duomenų analizė leidžia teigti, kad pedagoginėje praktikoje taikomi prisiminimo procesų aktyvinimo būdai lemia moksleivių, taip pat ir sutrikusios protinės raidos, aukštesnę informacijos įvaldymo ir išsaugojimo lygį.

Pagrindiniai žodžiai: atminties procesai, prisiminimas, atliktas veiksmas, veiksmo rezultatas, protinės veiklos aktyvinimas.

Socialiai orientuotam ir prasmingam individo funkcionavimui visuomenėje ypač svarbu įvairios informacijos, pirmiausiai tikslingai perteikiamos mokomosios medžiagos, įvaldymas ir laiku panaudojimas skirtingose veiklos srityse. Sparčiai plėtojami specialiųjų ugdymo(si) poreikių turinčių asmenų integravimo į įvairias visuomenės struktūras (dienos centrai, profesinio orientavimo ir rengimo centrai, bendrojo lavinimo institucijos, etc.) procesai lemia ir tam tik-

rus pokyčius. Be tam tikros visuomenės dalies nuostatų, vertybių, motyvacijos kooperatyviam bendradarbiavimui ir kt. teigiamos kaitos, pastebima ir psichologinio-pedagoginio poveikio metodologinių ir metodinių konceptų pokyčių, kuriuos norint valdyti, būtina atlikti tyrimus. Konstatuojant įvairiais empiriniais tyrimais įrodytų specialiųjų ugdymo(si) poreikių (pirmiausiai sutrikusio intelekto asmenų) turinčių moksleivių kognityvinių, ypač atminties, procesų funk-

cionavimo specifinių ypatumų, svarbu ištirti mnemonikos (*mnemonics*) technologijų panaudojimo galimybes užtikrinant veiklos aktyvinimo, motyvacijos ir atminties procesų sąveiką. Įsimintos verbalinės medžiagos prisiminimas, kaip specifinis valingo atgaminimo procesas, yra sudėtinga veikla ir raidos sutrikimų neturintiems asmenims, todėl moksleiviams, turintiems protinės raidos sutrikimų, tenka susidurti su dar didesniais jų atminties procesus interferuojančiais trikdžiais. Tokiais negatyviais segmentais gali būti ne tik įsiminimo produktyvumas, užmiršimo intensyvumas, atgaminimo nuoseklumas, klaidos ir kt., bet ir atitinkamos veiklos motyvacijos trūkumas, nuostatos, lemiančios požiūrį į atliekamos užduoties sėkmingumo parametrus ir kt. Modeliuojant sutrikusio intelekto moksleivių kognityvinių, pirmiausiai atminties, procesų raidos ir pokyčių valdymo galimybes, svarbiu komponentu gali tapti įvairių prisiminimo procesą aktyvinančių metodų paieška. Konstruojant hipotetinę tyrimo priemonę iš dalies buvo atkreiptas dėmesys į Vroom (1964) atlikimo modelio (*performance model*) procesinę schemą, kurioje sąveikauja valentiškumo modelis, veiksmo modelis ir atlikimo modelis. *Performance model* akcentuojama, kad pasiektas veiksmo rezultatas yra multiplikatyviai susietų gebėjimo ir motyvacijos funkcija, ir šioje sąveikoje didelis dėmesys buvo teikiamas pastangų įtampos laipsniui, tai būtų sudėtinga tyrimo užduotį atliekant įtrauktiems į eksperimentą mokiniams, turintiems protinės raidos sutrikimų. Modifikavus kai kuriuos schemas komponentus ir pritaikius idėją prisiminimo proceso aktyvinimo tyrimui (Pinskij, Juodraitis, 1981) esminė problema analizuojama, kaip atminties procesų kiekybinius ir kokybinius pokyčius veikia atlikto veiksmo ir gauto rezultato prisiminimo būtinybė.

Tyrimo objektas – sutrikusio intelekto ir intelekto sutrikimų neturinčių mokinių prisiminimo proceso aktyvinimo prielaidos taikant skatinančius veiklos modelius.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti sutrikusio intelekto ir intelekto sutrikimų neturinčių mokinių prisiminimo proceso aktyvinimo galimybes taikant įvairias veiklos formas.

Tyrimo uždaviniai:

1. Ištirti sutrikusio intelekto ir intelekto sutrikimų neturinčių mokinių prisiminimo procesų ypatumus taikant skatinamos veiklos modelius.
2. Išsiaiškinti atliktų veiksmų ir gautų rezultatų priklausomybę nuo taikomų aktyvinimo metodų modifikavimo variantų.

Tyrimo hipotezė. Įvertinant bendrus atminties procesų funkcionavimo dėsningumus tikėtina, kad, nepaisant sutrikusio intelekto mokinių raidos ypatumų, aktyvinant nevalingo verbalinės medžiagos įsiminimo procesą, įmanoma kiekybiškai ir kokybiškai pagerinti prisiminimo produktyvumo parametrus.

Tyrimo imtis. Atliekant eksperimentinį 3 dalių tyrimą dalyvavo 210 (po 70 V ir VII specialiųjų klasių mokinių, kuriems nustatytas nedidelis intelekto sutrikimas) ir 120 (po 40 III ir V klasių intelekto sutrikimų neturinčių mokinių) abiejų lyčių tiriamųjų.

Tyrimo metodika. Tyrimą sudarė 3 eksperimentinės dalys, kur dalyvavo skirtingos tiriamųjų grupės, buvo siekiama išvengti galimo automatizuoto patirties perkėlimo į kitas veiklas. Pirmoje tyrimo dalyje tiriamasis turėjo iš specialios kortelės perrašyti žodžius su praleistomis raidėmis ir sudaryti naują žodį. Atlikus užduotį vėl buvo pakartotinai daroma ta pati procedūra (to paties atlikto veiksmo prisiminimas), taip pat žodžių sudarymas buvo atliekamas po 30 minučių (atlikto veiksmo

prisiminimas) ir po savaitės (II atidėtas veiksmo prisiminimas).

Antroje eksperimento dalyje buvo duodama analogiška užduotis, tik po 30 min. (atidėtas prisiminimas) ir po savaitės (II atidėtas prisiminimas) tiriamasis turėjo prisiminti ne atliktą veiksmą, bet jį atlikus gautą rezultatą, t. y. sudarytus žodžius.

Trečioje eksperimento dalyje seka buvo tokia: po žodžių sudarymo tiriamasis turėjo prisiminti sudarytus žodžius (to paties rezultato prisiminimas) ir paskui dar kartą raštu sudaryti žodžius (to paties veiksmo prisiminimas) iš pateiktos kortelės. Po 30 min. ir po savaitės šie du veiksmai (rezultato prisiminimas ir veiksmo prisiminimas) buvo kartojami tokiu pat nuoseklumu.

Su kiekvienu tiriamuoju eksperimentas buvo atliekamas individualiai, kortelėje buvo 20 žodžių schemos, įsiminimas (pirmiausiai veiksmo rezultato) buvo nevalingas, nes tiriamiesiems nebuvo duodama tokio pobūdžio instrukcijos.

Tyrimo rezultatai ir aptarimas. Dėsninga, kad anksčiau atliktas veiksmas, ypač susijęs su aktyvumą skatinančiais elementais, gali būti ir kaip prisiminimo objektas, ir kaip gauto atlikus veiksmus rezultato prisiminimo priemonė. Pirmojoje tyrimo dalyje, prisimenant atliktus veiksmus,

konstatuota, kad ir šis procesas specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems moksleiviams yra gana sudėtingas, nes reikalauja tiek pakankamos valios mobilizacijos, tiek ir protinės veiklos aktyvumo sudarant žodžius. Tačiau reikia pastebėti, kad šiai veiklai reikalingo laiko sąnaudos nuolat mažėjo, tai patvirtina tam tikrą tiriamųjų ne tik veiklos įsisąmoninimo lygį, bet ir atminties procesų kokybinius pokyčius. 1 lentelėje pateikiami žodžių sudarymui vidutiniškai panaudoto laiko duomenys.

Akivaizdu, kad visų tiriamųjų grupių rezultatai skirtingi ir tai susiję ne tik su jų psichofizinės raidos ypatumais, bet ir su amžiaus skirtumais. Dėsninga, kad domėn reikėtų imti ir mokinių motyvacijos, darbingumo, emocinius ir kt. komponentus, kurie vienaip ar kitaip gali lemti gautų tyrimo duomenų dinaminis poslinkius, tačiau mes tokio tikslo nekėlėme. Svarbu tai, kad abiejų tiriamųjų grupių veiksmo prisiminimo rezultatai nuolat gerėjo iki tam tikros laiko ribos, reikalingos ne tik sudaryto žodžio modelio prisiminimui, bet ir jo užrašymui, t. y. grafinei rekonstrukcijai. Iš dalies tai lėmė ir dvejų tiriamųjų grupių (sutrikusio intelekto VII klasės ir intelekto sutrikimų neturinčių V klasės mokinių) rezultatų panašumą, nes bendrojo lavinimo mokyklos mokiniai daugiau dėmesio skyrė rašymo procesui, t. y. rašymo kokybei (tvarkingu-

1 lentelė. *Tiriamųjų grupių panaudotas laikas (atlikto veiksmo prisiminimas)*

<i>Tiriamųjų grupė</i>	<i>Klasė</i>	<i>Pirminė eksperimento stadija</i>	<i>Paties veiksmo prisiminimas</i>	<i>Atidėtas (30 min.) veiksmo prisiminimas</i>	<i>Atidėtas (po savaitės) veiksmo prisiminimas</i>
Intelektu sutrikimų turintys mokiniai	V	9'50''	4'55''	3'45''	3'40''
	VII	6'55''	3'07''	2'16''	2'10''
Intelektu sutrikimų neturintys mokiniai	III	8'17''	3'58''	3'06''	2'43''
	V	6'43''	3'07''	2'25''	2'16''

mas, nuoseklumas ir kt.). Šiame tyrimo etape svarbiausia tai, kad, lyginant abiejų tiriamųjų grupių veiksmo prisiminimo (pradinio ir baigiamojo ciklo) rezultatus, jie skiriasi daugiau kaip du kartus ($p < 0,001$). Pažymėtina, kad atliekant prisiminimo procesų aktyvinimo tyrimą, atgaminant atliktus veiksmus (žodžių sudarymas) ir veiksmų rezultatus (sudarytus žodžius), abiejų grupių tiriamieji nesilaikė stereotipinio pirmojo sudaryto žodžio modelio ir dažnai jį keitė. Vadinas, abiejų tiriamųjų grupių prisiminimo procesus veikė kaip interferuojantys veiksniai (užmiršimas), taip ir semantinė transformacija, susijusi su protinės veiklos aktyvinimo būdais. Tokių atliekant pirminį veiksmą susidariusios žodžio transformacijos variantų buvo net penki. Pirmu atveju pastebima, kaip tiriamasis pats atgaminęs vieną kartą panaudoto žodžio modelį kitais atvejais (atidėto 30 minučių ir savaitei) atliktą veiksmą prisimindamas jį pakeičia ir naudoja tik naujai sudarytą modelį, pvz., „LAŠAS – LAŠAS – LŪŠIS – LŪŠIS“. Antru atveju anksčiau sudaryto žodžio modelis keitėsi tik paskutiniame etape, t. y. savaitei atidėto atgaminimo, pvz., „LAŠAS – LAŠAS – LAŠAS – LŪŠIS“. Trečiu sudaryto žodžio modelio keitimo atveju buvo grįžtama prie pradinio varianto tada, kai per atliktą ir 30 minučių atidėtą atgaminimą jis būdavo pakeistas, pvz., „LAŠAS–LŪŠIS–

LŪŠIS–LAŠAS“. Iš esmės neaptariant visų penkių sudaryto žodžio transformacijos variantų, kurių dinamiką galima vertinti kaip tam tikrą atmintyje vykstančių procesų išraišką, galima pastebėti, kad iš penkių transformacijos variantų savaitei atidėto atgaminimo tik dviejuose variantuose išliko pirminis sudaryto žodžio modelis. Anksčiau sudaryto žodžio modelio pokyčių dinamika atsispindi 2 lentelėje.

Dėsninga, kad intelekto sutrikimų turinčių tiriamųjų pirminio sudaryto žodžio modelio atvejų nepaisymo skaičius yra didesnis, taip pat didesnė yra ir modelio kitimo (5 variantai) įvairovė. Taip pirmosios tiriamųjų grupės atstovai keisdavo iki 2–3 anksčiau sudarytų žodžių modelių, tuo tarpu raidos sutrikimų neturintys tiriamieji ne daugiau kaip 1–2 žodžių modelių. Turint omenyje vykstančius atminties procesų kokybinius ir kiekybinius pokyčius (atlikto veiksmo fiksavimas, apdorojimas, dekodavimo ir t. t. specifika) bei tikslinės nuostatos būtinai naudoti tą patį sudaryto žodžio modelį neakcentavimą, galima konstatuoti, kad intelekto sutrikimų turintys mokiniai iš esmės gana sėkmingai atliko veiksmo prisiminimo užduoties reikalavimus. *Ši aplinkybė vertintina kaip prielaida, kad atlikto veiksmo prisiminimas gali būti ir kaip atliekant veiksmą gauto rezultato, t. y. sudaryto žodžio prisiminimą, aktyvuojanti priemonė.* Iš es-

2 lentelė. Anksčiau sudaryto žodžio modelio pokyčių dinamika

Tiriamųjų grupė	Klasė	Nukrypimo nuo pirminio žodžio modelio atvejai (kitimo dinamikos variantai %)				
		I	II	III	IV	V
Intelekto sutrikimų turintys mokiniai	V	24,0	16,0	20,0	12,0	22,0
	VII	20,0	12,0	16,0	8,0	16,0
Intelekto sutrikimų neturintys mokiniai	III	20,0	12,0	12,0	8,0	12,0
	V	16,0	8,0	4,0	4,0	4,0

mės gauto rezultato, kaip veiklos produkto, prisiminimas, jungia daugelį sudėtingų protinių veiksmų (veiksmo dinamikos, situacijos, įvairių kliūčių, t. t.), kurie, tiek įsimenant, tiek ir valingai atgaminant nevalingai įsimintą verbalinę medžiagą, stimuliuoja mneminius procesus.

Nekelia abejonų, kad atlikto veiksmo rezultato prisiminimas yra daug sudėtingesnis procesas negu atlikto veiksmo prisiminimas, nes būtina atgaminti ne tik veiksmo dinaminis ypatumus, bet ir šiame procese sudarytus (sukurtus) žodžių modelius. Ši veikla sudėtinga ne tik intelekto sutrikimų turintiems tiriamiesiems, bet ir intelekto sutrikimų neturintiems mokiniams, nes reikalauja ne tik atitinkamos motyvacijos, valios pastangų, bet ir specialių dekodavimo metodų, kurie nevalingo įsiminimo metu galėjo būti labai specifiški. Iš esmės tai ir pasitvirtino, nes net per valingo įsiminimo procesą sukaupia informacija, vėliau, ją tikslingai atgaminant, būna transformuojama ir pastebima įvairių klaidų (nuoseklumo, žodžių sukeitimų, visiškai naujų žodžių ir kt.). Antroje eksperimentinio tyrimo dalyje gauti veiklos rezultatų prisiminimo duomenys pateikiami 3 lentelėje.

Iš gautų duomenų matyti, kad abiejų grupių tiriamieji per prisiminimo procesą susidurdavo su įvairiais sunkumais, nes produktyvumas yra gana žemas (tik bendrojo lavinimo mokyklos V

klasės mokiniai per antrą (II) atgaminimą galėjo tiksliai prisiminti pusę visų žodžių (51%). Visais kitais atvejais tiksliai prisimintų žodžių produktyvumas yra nepakankamas ir tam faktui paaiškinti yra keletas svarbių aplinkybių. Nekelia abejonų, kad pirmiausiai įtakos turėjo nevalingo verbalinės medžiagos įsiminimo ir vėlesnio prisiminimo specifika, trumpalaikės (TA) ir ilgalaikės (IA) atminties ypatumai, ypač didelės įtakos turėję sutrikusio intelekto tiriamųjų grupės atgaminimo produktyvumui. Esmė ta, kad antrojoje tyrimo dalyje žodžių sudarymas, jo užrašymas bei būtinybė vėliau juos prisiminti galėjo veikti ir interferencijos lygmeniu. Informacijos kodavimas ilgalaikėje atmintyje yra susijęs ir su atrenkamais prioritetais, o šiuo atveju įsiminimas buvo ne tik nevalingas, bet ir prioritetas buvo pirmiausiai žodžio sudarymas, o ne jo tikslus prisiminimas. Taip pat galima prielaida, kad pirminis aktyvinimas (žodžio sudarymas) stimuliuojo kaip semantinį kodavimą, kuris dėl gana trumpo atlikimo laiko ir besikeičiančių semantinių prasmų buvo sudėtingas per vėlesnius atgaminimus, taip ir grafinį (vaizdinį) kodavimą. Pastarasis, t. y. sudaryto žodžio grafinis vaizdas, iš esmės buvo stipresnis kaip signalas, tai ir patvirtino pirma tyrimo dalis.

Akivaizdu viena, kad yra nemažas abiejų tiriamųjų grupių prisiminimo produktyvumo skir-

3 lentelė. Vidutinis tiksliai prisimintų sudarytų žodžių atgaminimo produktyvumas

Tiriamųjų grupė	Klasė	Vidutinis tiksliai prisimintų žodžių skaičius		
		Pats atgaminimo veiksmas	Atidėtas (30 min.) atgaminimas	Atidėtas (po savaitės atliekamas) atgaminimas
Intelekto sutrikimų turintys mokiniai	V	6,7	6,5	4,4
	VII	7,3	7,0	5,1
Intelekto sutrikimų neturintys mokiniai	III	8,4	8,9	7,7
	V	9,7	10,2	9,2

tumas. Po nedidelio prisiminimo produktyvumo padidėjimo, 30 minučių atidėjus atgaminimą, tiksliai prisimintų žodžių kiekis per savaitę atidėtą atgaminimą mažėja (bendrojo lavinimo mokyklos III klasės mokinių duomenų skirtumas statistiškai reikšmingas $p < 0,02$, V klasės – $p < 0,05$). Sutrikusio intelekto mokinių abiejų tiriamųjų grupių sudarytų žodžių prisiminimo produktyvumas mažėja nuolat ir II ir III atidėtų atgaminimų skirtumas yra reikšmingas $p < 0,01$, o lyginant tiesioginį ir savaitę atidėtą atgaminimą yra reikšmingas $p = 0,001$ (V klasė). Kiek mažesnis VII klasės tiriamųjų produktyvumo skirtumas (atidėtų atgaminimų skirtumas statistiškai reikšmingas – $p < 0,02$).

Trečioje eksperimentinio tyrimo dalyje abiejų grupių tiriamieji prisiminti turėjo ir atliktus veiksmus ir atliekant veiksmus gautus rezultatus, t. y. sudarytus žodžius. Galima pastebėti, kad tiriamųjų laiko sąnaudos žodžių sudarymui buvo panašios kaip ir pirmojoje tyrimų dalyje ir kiekvienam atgaminimui reikėjo mažiau laiko tiek vienai, tiek ir kitai tiriamųjų grupei. Svarbu tai, kad šioje dalyje buvo daug geresni gauto rezultato prisiminimo produktyvumo duomenys (1 pav.).

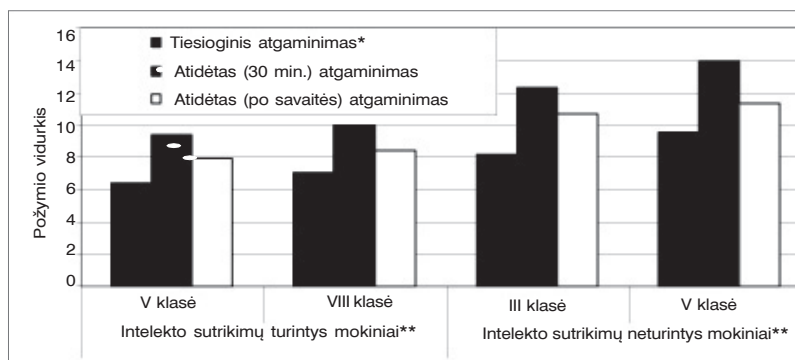
Logiška, kad lyginant abiejų grupių tiriamuosius tiksliai prisimintų sudarytų žodžių produk-

tyvumo rodikliai yra skirtingi ($p < 0,01$) ir iš esmės panašūs į antros eksperimentinės dalies produktyvumo rodiklius.

Svarbu pažymėti tai, kad aktyvinimo metodu taikymas lėmė prisiminimo produktyvumo didėjimą kaip II, taip ir III, savaitę atidėto atgaminimo (abiejų tiriamųjų grupių rezultatai kito statistiškai reikšmingai $p = 0,001$). Lygindami antroje ir trečioje eksperimentinio tyrimo dalyse gautus prisiminimo produktyvumo rezultatus, matome didelius skirtumus, gautus būtent atliekant atidėtų atgaminimų veiksmus. Veikiant užmiršimo procesui, savaitę atidėto atgaminimo abiejų grupių tiriamieji prisiminė mažiau sudarytų žodžių nei 30 minučių atidėto atgaminimo, tačiau, palyginti su tiesioginio atgaminimo produktyvumu, rezultatai lieka aukštesni, ypač jeigu atskirai įvertintume antros ir trečios dalies duomenis III atgaminimų.

Trečios tyrimo dalies duomenys patvirtina, kad kaip intelekto sutrikimų neturintys mokiniai, taip ir specialiųjų ugdymosi poreikių turintys moksleiviai yra pajėgūs tikslingai prisiminti ne tik atliktą veiksmą, bet ir veiksmą atliekant gautą rezultatą.

Dėsninga, kad intelekto sutrikimų turintiems moksleiviams sudėtingiau panaudoti at-

1 pav. Vidutinis tiksliai prisimintų žodžių skaičius

Pastaba: * – statistinio reikšmingumo lygmuo $p < 0,01$; ** – statistinio reikšmingumo lygmuo

likto veiksmo prisiminimą kaip tam tikrą mneminį būdą gauto rezultato prisiminimui, tačiau tyrimas parodė, kad tokiam procesui yra visos prielaidos. Turint omenyje prisiminimo produktyvumo padidėjimą galima teigti, kad pakartotinio veiksmo ir gauto rezultato atgaminimo proceso abiejų grupių tiriamieji išsąmonino, kad šių dviejų atliekamų veiksmų sąveika yra ir kad prisimintų veiksmų sudarant žodžius dinamika skatina ir pačių žodžių prisiminimo procesą. Gautų duomenų analizė leidžia teigti, kad pedagoginėje praktikoje (iš esmės šis principas modifikavus tinka ir kitose veiklos sferose, pvz., profesinio rengimo, formuojant socialaus elgesio įgūdžius ir kt.) taikomi prisiminimo procesų aktyvinimo būdai lemia specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių moksleivių aukštesnį informacijos įvaldymo ir išsaugojimo lygį.

Išvados

1. Sutrikusio intelekto moksleivių nevalingai įsimintos verbalinės medžiagos prisiminimas yra sudėtinga ir reikalaujanti daug valios pastangų veikla, dėl specifinių atminties ypatumų lemianti žemą atgaminamos informacijos produktyvumo ir tikslumo lygį.
2. Mneminės veiklos aktyvinimo būdai gali stimuliuoti moksleivių atminties procesų dinamiką ir lemti aukštesnį įvairios informacijos įvaldymo ir prisiminimo produktyvumo lygį.
3. Atliktų veiksmų ir per atliktą veiksmą gautų rezultatų prisiminimas užtikrina geresnį atgaminamos informacijos prisiminimo lygį ir, nepaisant išryškėjančių intelekto sutrikimų neturinčių ir intelekto sutrikimų turinčių moksleivių skirtumų, gali būti veiksminga priemonė, skatinanti kognityvinių procesų veiklą.

LITERATŪRA

1. Juodraitis A. (1985). Eksperimentalo istraživanje efikasnosti prisjećanja verbalnog materijala kod mentalno retardiranih učenika. Defektologija, Zagreb. Vol. 21, 103–110.

2. Vroom V. H. (1964). Work and motivation. New York: Wiley.

3. Юодрайтис А. (1996). Психолингвистические аспекты усвоения вербальной информации. Problems of Sociolinguistics V., Sofia, 299–306.

4. Юодрайтис А. (1981). Особенности процесса припоминания умственно отсталых школьников. Москва (daktaro disertacijos santrauka).

PREMISES OF ACTIVATION OF MENTAL ACTIVITY IN THE EDUCATION PROCESS

Adolfas Juodraitis, Liuda Radzevičienė

Summary

Accumulation of the information and its volitional reproduction is significant for the social and personal functioning of mentally retarded children. These processes are impeded and interfere with successful personal socialization. The particularities of cognitive processes (and especially memorial processes) determine forming and purposeful appliance of different competences (behavioral, professional, and communicative)

in person's social life and displaced development of social needs. The way of different activating in the educational processes trying to change of quantities and qualitative parameters of remembrance dynamic, became a significant component in the modeling of new tendencies in life quality alteration of disabled.

The research proves that earlier performed task can be assessed as an object of remembrances (and espe-

cially it is obvious in the activity of mentally retarded) and as a remembrance tool of performed result, as well. Essentially the remembrance of the performed activities result includes a lot of mental acts (dynamic of action, situation, and different barriers) which stimulates mnemonic processes during saving and reproduction of obtained information. After the experiment with the middle age school mentally retarded children we find out that it was easier to remember (immediate and deferred reproduction) performed action and the result of remembrance efficiency was better. It is re-

gular that comparing results of control and experimental groups difference in all reproduction tasks was significant (from $p < 0,01$ to $p < 0,001$). And increasing efficiency of remembrances (in this case the verbal stimulating material) shows the potential of learning abilities.

The analyses of the research let us draw conclusion that applied methods of mnemonic activation in educational processes of mild mentally retarded children determinates higher level of information mastering and preservation.

Īteikta 2007 05 30
Prūimta 2007 06 20